



Tadeusz Branecki, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu

Organy prowadzące politykę zagraniczną Konfederacji Szwajcarskiej

Leading Foreign Policy Authorities of the Swiss Confederation

przesłanie tekstu 15 lipca 2015 r., ocena 3 września 2015 r.

Abstrakt

Przedmiotowy artykuł poświęcony jest przedstawieniu organizacji i funkcjonowania organów państwa szwajcarskiego prowadzących politykę zagraniczną. Omawia podstawy konstytucyjne prowadzenia polityki zagranicznej przez parlament federalny, rząd federalny (ze szczególnym uwzględnieniem Departamentu Spraw Zagranicznych) oraz zadania szwajcarskich misji dyplomatycznych. Ponadto ukazuje cele, polityki i maksyma współczesnej polityki zagranicznej Konfederacji Szwajcarskiej.

Słowa kluczowe: Szwajcaria, polityka zagraniczna

Abstract

The article is devoted to the presentation of the organisation and operation of the Swiss authorities of the Member State carrying out foreign policy. Discusses the constitutional basis of conducting foreign policy by the Federal Parliament, the Federal Government (with particular reference to the Department of Foreign Affairs) and the tasks of the Swiss diplomatic missions. In addition, it shows the objectives, policies and maxim of modern foreign policy of the Swiss Confederation.

Keywords: Swiss Confederation, foreign policy

Konfederacja Szwajcarska to modelowy przykład państwa federalnego z wyodrębnionymi władzami federalnymi, przy jednoczesnym jasnym i przejrzystym określeniu ich kompetencji. Kompetencje te szczegółowo wymienia obowiązująca konstytucja federalna z dnia 18 kwietnia 1999 roku¹. Podział władzy między Federacją a kantonami opiera się na zasadzie subsydiarności – zgodnie z art. 42 ust. 1 konstytucji „Federacja spełnia zadania, które przekazuje jej Konstytucja Federalna”². Zasada ta miała swoje rozwinięcie w ust. 2 tego artykułu stanowiącym, że odnosić się to miało do zadań,

które „wymagały jednolitych regulacji”³ – został on jednak uchylony z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 2008 roku. Znalazł on jednak swoje rozwinięcie w nowym art. 43a, zgodnie z którym Federacja przejmuje tylko te zadania, które przekraczają możliwości kantonów lub wymagają jednolitej regulacji przez Federację. Zasadą konstytucyjną określoną w artykule 44 jest też obowiązek wzajemnego wspierania i współpracy Federacji i kantonów w wykonywaniu swoich zadań.

Kwestie związane z polityką zagraniczną Federacji reguluje rozdział 2 konstytucji (pt. „Kompetencje”) w oddziale 2. noszącym tytuł „Stosunki z zagranicą”. Zgodnie z art. 54 ust. 1 konstytucji federalnej sprawy zagraniczne należą do Federacji. Federacja dba o ochronę niezawisłości Szwajcarii i jej dobrobyt; przyczynia się w szczególności do łagodzenia biedy i nędzy na świecie, do poszanowania praw człowieka i wspierania demokracji, do pokojowego współistnienia narodów, jak również do zachowania środowiska naturalnego. Federacja obowiązana jest też brać pod uwagę kompetencje kantonów i strzec ich interesów. Z kolei, stosownie do art. 55 szwajcarskiej ustawy zasadniczej, kantony współdziałają w przygotowaniu decyzji w sprawach zagranicznych, które dotyczą ich kompetencji lub ich istotnych interesów. Federacja informuje obszernie i w odpowiednim czasie kantony oraz zasięga ich opinii (przysługuje jej szczególna rola, jeśli chodzi o sprawy dotyczące ich kompetencji⁴).

Organy prowadzące politykę zagraniczną Konfederacji Szwajcarskiej można podzielić (biorąc pod uwagę kryterium ich siedziby) na: wewnętrzne (mające siedzibę na terytorium Szwajcarii) i zewnętrzne (siedziba poza granicami Szwajcarii). Dalsze rozważania dotyczyć będą struktury i zakresu zadań tych organów.

Wśród organów wewnętrznych wymienić należy: Zgromadzenie Federalne (parlament federalny), Radę Federalną (rząd federalny) i będącego jego członkiem radcę federalnego kierującego Departamentem Spraw Zagranicznych. Organami zewnętrznymi z kolei będą ambasady i konsulaty.

Szwajcarski parlament federalny (*Bundesversammlung*) jest parlamentem dwuizbowym, złożonym z izby niższej – Rady Narodowej i wyższej – Rady Kantonów. Obie izby są równorzędne (art. 148 ust. 2 konstytucji federalnej), a parlament federalny (z zastrzeżeniem praw Narodu i kantonów) sprawuje najwyższą władzę w Federacji. Jego najważniejsze kompetencje w dziedzinie polityki zagranicznej określa art. 166 konstytucji – Zgromadzenie Federalne uczestniczy w kształtowaniu polityki zagranicznej⁵ i nadzoruje obowiązek utrzymywania stosunków z zagranicą. Ponadto zatwierdza ono umowy międzynarodowe, za wyjątkiem umów, dla zawarcia których na podstawie ustawy lub umowy międzynarodowej właściwy jest rząd federalny.

Poza ww. zadaniami inne uprawnienia parlamentu w przedmiotowej dziedzinie określa art. 173 ust. 1 konstytucji wymieniając podejmowanie działań dla ochrony bezpieczeństwa zewnętrznego, niezawisłości i neutralności Szwajcarii. Dodatkowo można jeszcze zwrócić uwagę na pełnienie przez parlament federalny zwierzchniego nadzoru nad drugim z omawianych poniżej organów – rządem federalnym (art. 169 ust. 1 konstytucji federalnej).

Rozwinięcie i sprecyzowanie uprawnień parlamentu federalnego w zakresie prowadzenia polityki zagranicznej znaleźć można w art. 24 ustawy federalnej z dnia 13 grudnia 2002 roku o Zgromadzeniu Federalnym⁶, który wymienia je szczegółowo:

1) dążenie do rozwoju międzynarodowego i branie udziału w podejmowaniu decyzji w ważnych kwestiach polityki zagranicznej;

2) zatwierdzanie umów międzynarodowych (chyba, że uprawnienie posiada rząd federalny);

3) zatwierdzanie traktatów międzynarodowych podlegających referendum (w formie uchwały federalnej) – inne traktaty międzynarodowe zatwierdza w formie prostej (*einfach*) uchwały federalnej;

4) bierze udział w międzynarodowych zgromadzeniach parlamentarnych i utrzymuje stosunki z parlamentami zagranicznymi.

Ustawa o Zgromadzeniu Federalnym wymienia następujące jego organy (art. 31): Rada Narodowa, Rada Kantonów, połączone Zgromadzenie Federalne, Prezydium, Biuro, Konferencja Koordynacyjna i Delegacja Administracyjna, komisje i podkomisje oraz delegacje, a także frakcje parlamentarne. Szczególną uwagę zwrócić należy także na przepis art. 42 ust. 1 tej ustawy, który stanowi że każda z izb parlamentu federalnego tworzy komisje stałe w oparciu o ustawę i regulaminy działania. Regulamin Rady Narodowej z dnia 3 października 2003 r.⁷ i Regulamin Rady Kantonów z dnia 20 czerwca 2003 r.⁸ przewidują funkcjonowanie w obu izbach 11 stałych komisji, w tym także Komisji Polityki Zagranicznej (*Aussenpolitische Kommission* – APK)⁹. Komisja Rady Narodowej liczy 25 członków¹⁰, a Rady Kantonów 13¹¹. Zasiadają oni w ich składach¹² przez 4 letnią kadencję – dopuszczalny jest też ponowny wybór (w następnej kadencji). Z kolei przewodniczący (przewodnicząca)¹³ komisji sprawują swoją funkcję przez 2 lata i nie jest możliwy ich ponowny wybór. Kierują oni pracami komisji, planują jej prace i reprezentują ją na zewnątrz.

Zakres zadań Komisji APK jest następujący¹⁴:

1. stosunki (kontakty) z innymi krajami i Unią Europejską, z organizacjami międzynarodowymi i konferencjami (z wyjątkiem zgromadzeń parlamentarnych i krajów, do których skierowano odrębne delegacje – np. EFTA, OBWE, NATO);
2. współpraca na rzecz rozwoju z krajami Europy Wschodniej;
3. pomoc humanitarna;
4. promocja praw człowieka i cywilnego wspierania pokoju w dziedzinie polityki zagranicznej;
5. sprawy z zakresu prawa międzynarodowego;
6. polityka wspólnego handlu;
7. kwestie dotyczące neutralności;
8. promocja wizerunku Szwajcarii za granicą;
9. sprawy Szwajcarów za granicą.

Zasadą jest, że komisje parlamentarne obradują 3-4 dni w kwartale. Ich protokoły nie są publiczne – jawne z kolei są ich sprawozdania (*Berichte*) dostępne na stronie internetowej parlamentu¹⁵.

Zgodnie z art. 60 wspomnianej wyżej ustawy o Zgromadzeniu Federalnym (zawiera delegację do wydania rozporządzenia określającego organizację, zadania i postępowanie delegacji, które reprezentują Zgromadzenie Federalne w międzynarodowych zgromadzeniach parlamentarnych lub w stosunkach bilateralnych) wydane zostało rozporządzenie z dnia 28 września 2012 roku o prowadzeniu stosunków międzynarodowych parlamentu¹⁶. Wymienia ono następujące stałe reprezentacje Zgromadzenia Federalnego w międzynarodowych zgromadzeniach parlamentarnych:

1) Unia Międzyparlamentarna (IPU) – pięciu członków Rady Narodowej i trzech Rady Kantonów (jeżeli jeden z jej członków nie może w niej uczestniczyć, przewodniczący/przewodnicząca delegacji wyznacza zastępstwo z tej samej frakcji parlamentarnej)¹⁷;

2) Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy (PV-ER) – czterech członków Rady Narodowej i dwóch Rady Kantonów (zastępcami jest odpowiednio także czterech członków Rady Narodowej i dwóch Rady Kantonów)¹⁸;

3) Komitet Parlamentarny Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (PA-EFTA) – trzech członków Rady Narodowej i dwóch Rady Kantonów (zastępcami jest trzech członków Rady Narodowej i dwóch Rady Kantonów)¹⁹;

4) Zgromadzenie Parlamentarne Frankofonii (APF) - trzech członków Rady Narodowej i trzech Rady Kantonów (Delegacja składa się wyłącznie z parlamentarzystów

francuskojęzycznych – zastępcami jest 3 członków Rady Narodowej i 1 Rady Kantonów)²⁰;

5) Zgromadzenie Parlamentarne OBWE (PV-OSZE) - trzech członków Rady Narodowej i trzech Rady Kantonów (zastępcami są odpowiednio po jednym członku Rady Narodowej i Rady Kantonów)²¹;

6) Zgromadzenie Parlamentarne NATO (PV-NATO) - dwóch członków Rady Narodowej i dwóch Rady Kantonów (Delegacja składa się z reguły z przewodniczącego/przewodniczącej i wiceprzewodniczącego/wiceprzewodniczącej Komisji Polityki Bezpieczeństwa obu izb – zastępcami, po jednej osobie, są poprzedni przewodniczący tych komisji)²².

W zakresie utrzymywania kontaktów z Parlamentem Europejskim właściwe są Delegacja Parlamentarnego Komitetu EFTA, przewodniczący Komisji Spraw Zagranicznych i misja szwajcarska przy UE w Brukseli.

Jak wcześniej wspomniano Zgromadzenie Federalne posiada także stałe delegacje utrzymujące kontakty z parlamentami krajów sąsiednich: Niemiec²³, Francji²⁴, Włoch²⁵, Austrii²⁶ i Liechtensteinu²⁷. Każda z nich składa się z trzech przedstawicieli Rady Narodowej i dwóch Rady Kantonów (oraz takiej samej ilości zastępców), a przy kompletowaniu ich składów bierze się pod uwagę znajomość języków przez poszczególnych kandydatów. Delegacje same się konstytuują i wybierają na dwuletnią kadencję przewodniczącego (przewodniczącą) i wiceprzewodniczącego (wiceprzewodniczącą). Decyzje podejmuje większością głosujących członków.

Wspomniane rozporządzenie przewiduje także możliwość wysyłania przez Zgromadzenie Federalne niestałych delegacji:

- a) do innych międzynarodowych instytucji parlamentarnych i konferencji;
- b) w celu utrzymywania bilateralnych kontaktów z parlamentami państw trzecich.

Delegacje te powoływane są przez:

- 1) przewodniczącego (przewodniczącą) poszczególnej izby, gdy delegacja składać się ma z jednego lub dwóch członków tej samej izby;
- 2) poszczególne Biura, gdy delegacja składać się ma z nie więcej niż dwóch członków tej samej izby;
- 3) przewodniczących (przewodniczące) obu izb, gdy delegacja składać się ma z nie więcej niż dwóch członków Rady Narodowej i Rady Stanu;
- 4) Konferencję Koordynacyjną - gdy delegacja składać się z więcej niż dwóch członków Rady Narodowej i Rady Kantonów.

Zgodnie z art. 174 konstytucji federalnej rząd federalny (Rada Federalna) jest najwyższą władzą rządzącą i wykonawczą Federacji. Jej uprawnieniom w sprawach polityki

zagranicznej poświęcony jest art. 184. Stosownie do zawartych w nim uregulowań, Rada Federalna zajmuje się sprawami zagranicznymi z zachowaniem prawa współdziałania Zgromadzenia Federalnego i reprezentuje Szwajcarię na zewnątrz. Ponadto podpisuje umowy międzynarodowe i je ratyfikuje (przedstawia je Zgromadzeniu do zatwierdzenia)²⁸.

Zwrócić należy także uwagę na art. 185 ust. 1 konstytucji, zgodnie z którym Rada Federalna podejmuje działania dla zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego, niezawisłości i neutralności Szwajcarii. Szczególnym uprawnieniem rządu federalnego jest prawo zgłaszania sprzeciwu wobec umów zawieranych z zagranicą przez kantony (art. 186 ust. 3 konstytucji).

Rodzaje umów, do których podpisywania uprawniony jest rząd federalny określa art. 7a ust. 2 ustawy federalnej z dnia 21 marca 1997 r. o organizacji rządu i administracji²⁹ – są to umowy międzynarodowe o ograniczonym znaczeniu:

- a) które nie nakładają na Szwajcarię żadnych nowych zobowiązań ani nie powodują skutku zrzeczenia się przysługujących praw;
- b) służące wykonaniu umów, które zostały zawarte przez Zgromadzenie Federalne;
- c) dotyczące spraw znajdujących się w kompetencji rządu federalnego i których regulacja wskazana jest w formie umowy międzynarodowej;
- d) kierowane w pierwszej kolejności do władz, regulujące kwestie administracyjno-techniczne i nie powodujące żadnego znaczącego wydatku finansowego.

Rząd federalny składa się z 7 członków³⁰. Przewodniczy mu Prezydent Konfederacji wybierany na roczną kadencję przez Zgromadzenie Federalne³¹. Każdy z jego członków kieruje jednym z podległych mu departamentów. W kwestiach polityki zagranicznej Federacji właściwy jest Federalny Departament Spraw Zagranicznych (*Eidgenössisches Departament für auswärtige Angelegenheiten* – EDA).

Wspomniany departament funkcjonuje w oparciu o rozporządzenie organizacyjne z dnia 20 kwietnia 2011 r. o Federalnym Departamencie Spraw Zagranicznych³² wydane na podstawie art. 43 ust. 2 i art. 47 ust. 2 przywołanej wcześniej ustawy o organizacji rządu i administracji. Jego podstawowym celem jest chronienie interesów polityki zagranicznej Szwajcarii w ramach porządku konstytucyjnego. W szczególności realizuje on następujące cele:

- 1) zabiega o aktywną obecność kraju w stosunkach międzynarodowych, jak i we współdecydowaniu i współorganizacji w istotnych dla Szwajcarii gremiach i organizacjach międzynarodowych;
- 2) zapewnia (we współpracy z innymi departamentami) koherencję polityki zagranicznej Szwajcarii;

3) gwarantuje wysoką jakość i wydajność działań dyplomatycznych i konsularnych;

4) wspiera zrozumienie społeczeństwa dla polityki zagranicznej i jej wpływu na Szwajcarię.

Dla osiągnięcia wspomnianych celów EDA urzeczywistnia następujące funkcje:

- planuje i prowadzi (we współpracy z innymi departamentami) bilateralne i multilateralne stosunki Szwajcarii;
- opracowuje zagadnienia dotyczące kwestii publicznoprawnych i współdziała w przygotowaniu umów międzynarodowych;
- jest odpowiedzialny za pomoc humanitarną Federacji i organizuje (we współpracy z Federalnym Departamentem Gospodarki, Kształcenia i Badań) politykę rozwoju państwa;
- opracowuje (we współpracy z właściwym departamentem) kwestie polityki bezpieczeństwa Szwajcarii.

Ponadto Departament ten jest właściwy dla:

- otworzenia i zamknięcia placówki konsularnej;
- przejścia właściwości dyplomatycznej w danym kraju z jednej misji na drugą;
- reprezentacji Szwajcarii w trybunałach międzynarodowych i instytucjach rozstrzygających spory (z zastrzeżeniem kompetencji innych departamentów).

W strukturze organizacyjnej EDA wyodrębnić można Sekretariat Generalny (*Generalsekretariat* - GS-EDA), Sekretariat Stanu (*Staatssekretariat* - STS) i Dyrekcje:

- 1) Polityczną (PD – *Politische Direktion*),
- 2) Prawa Międzynarodowego (DV – *Direktion für Völkerrecht*),
- 3) Rozwoju i Współpracy (DEZA – *Direktion für Entwicklung und Zusammenarbeit*),
- 4) Spraw Europejskich (DEA – *Direktion für europäische Angelegenheiten*),
- 5) Skarg (DR – *Direktion für Ressourcen*),
- 6) Konsularna (KD – *Konsularische Direktion*).

Sekretariat Generalny realizuje zadania określone w art. 42 ustawy o organizacji rządu i administracji³³, a w szczególności:

1) wspomaga Szefa (Szefową) Departamentu jako członka Rady Związkowej i jako Szefa (Szefową) EDA;

2) planuje, koordynuje, kontroluje i inicjuje zadania Departamentu i towarzyszące im ważne zadania międzynarodowe;

3) planuje, prowadzi i koordynuje informację i komunikację EDA w stosunkach zagranicznych i wewnętrznych;

4) wypełnia zadania, które przekazuje EDA ustawodawstwo, a dotyczące komunikacji krajowej: w szczególności informuje państwo i zagranicę o polityce zagranicznej Szwajcarii i promuje obraz kraju za granicą. Koordynuje swoje działania z działaniami innych federalnych urzędów;

5) sprawuje nadzór na prowadzeniem spraw Szwajcarii za granicą (dyplomatycznym i konsularnym), jak również nad finansowym zarządem EDA;

6) sprawuje nadzór nad zamówieniami publicznymi EDA;

7) zabezpiecza w EDA równość szans w odniesieniu do płci i języka;

8) reprezentuje wewnętrzne struktury odwoławcze EDA;

9) we współpracy z Federalnym Departamentem Spraw Wewnętrznych przedstawia koordynaty polityki zagranicznej w obszarze polityki kulturalnej.

Sekretariat Stanu z kolei (kierowany przez Sekretarza Stanu³⁴):

- opracowuje strategie i koncepcje polityki zagranicznej,

- doradza i wspiera Prezydenta Konfederacji w planowaniu, koordynacji i utrzymywaniu kontaktów w zakresie polityki zagranicznej,

- koordynuje działania w zakresie polityki zagranicznej w ramach EDA i pomiędzy departamentami,

- kieruje służbami protokolarnymi.

Dyrekcja Polityczna znajduje się pod kierownictwem Sekretarza Stanu i we współpracy z innymi departamentami:

1) dba o interesy polityki zagranicznej Szwajcarii i o optymalny układ stosunków bilateralnych i multilateralnych;

2) promuje integrację polityczną Szwajcarii w Europie;

3) zapewnia spójność stanowiska szwajcarskiego względem organizacji i gremiów międzynarodowych;

4) zapewnia koordynację polityki zagranicznej w obszarze polityki migracyjnej, gospodarczej, finansowej, środowiskowej, zdrowotnej i naukowej.

Dla realizacji powyższych celów Dyrekcja:

- zabezpiecza i koordynuje stosunki handlowe pomiędzy jednostkami administracji i szwajcarskimi przedstawicielstwami za granicą³⁵ (udziela szwajcarskim przedstawicielstwom za granicą stosownych informacji);
- w porozumieniu z właściwymi departamentami podejmuje środki polityki pokojowej i interwencje dla ochrony praw człowieka i demokracji oraz zajmuje się kwestiami sankcji;

- współdziała w organizacjach i gremiach międzynarodowych, gdzie przewodnictwo należy do innego departamentu, przy opracowywaniu kwestii politycznych, instytucjonalnych, personalnych i budżetowych;
- opracowuje kwestie związane z pozycją Szwajcarii jako kraju goszczącego organizacje międzynarodowe, jak również z obecnością obywateli (obywatelek) szwajcarskich w organizacjach międzynarodowych;
- prowadzi międzynarodową politykę bezpieczeństwa i rozbrojenia, przyczynia się do kontroli zbrojeń, wspiera kierownictwo departamentu w zakresie zarządzania kryzysowego i kieruje centrum analiz, dokumentacji i planowania, jak również służbami historycznymi.

Dyrekcja Prawa Międzynarodowego zajmuje się kwestiami prawnymi, które dotyczą prawa międzynarodowego i stosunków zewnętrznych Szwajcarii, w tym:

1) zapewnia prawidłową interpretację i stosowanie przepisów prawa międzynarodowego przez władze szwajcarskie;

2) dba o wynikające z prawa międzynarodowego prawa i interesy Szwajcarii;

3) zajmuje się przestrzeganiem i udoskonalaniem praw człowieka;

4) przyczynia się do właściwej interpretacji i stosowania zasad prawa krajowego w polityce zagranicznej.

Dążąc do osiągnięcia wyżej wymienionych celów Dyrekcja podejmuje następujące działania:

- doradza prawnie Radzie Związkowej przy prowadzeniu przez nią polityki zagranicznej;
- uczestniczy w rozwoju prawa międzynarodowego, w szczególności w negocjacjach dotyczących zawarcia i realizacji umów międzynarodowych;
- utrzymuje sąsiedzką i transgraniczną współpracę prawną, a zwłaszcza z Księstwem Liechtenstein;
- nadzoruje procedurę zawierania umów państwowych, prowadzi stosowną dokumentację i wykonuje funkcje depozytariusza;
- wykonuje zadania nadzorcze i wykonawcze w sektorze morskim, stosuje prawo morskie i kieruje delegacją przy Centralnej Komisji ds. Żeglugi na Renie;
- koordynuje walkę z terroryzmem na poziomie polityki zagranicznej;
- ponadto, w domenie jej działania znajdują się następujące obszary:
 - prawa człowieka i międzynarodowe prawo humanitarne (zastrzeżona pozostaje właściwość innych departamentów),

- prawne aspekty bezpieczeństwa międzynarodowego i neutralności,
- prawo dyplomatyczne i konsularne.

Dyrekcja Rozwoju i Współpracy wykonuje zadania, które określa ustawa federalna z dnia 19 marca 1976 r. o międzynarodowej współpracy na rzecz rozwoju i pomocy humanitarnej³⁶ oraz ustawa federalna z dnia 24 marca 2006 r. o współpracy z krajami Europy Wschodniej³⁷. Dla ich osiągnięcia współpracuje i opracowuje razem z Sekretariatem Stanu ds. Gospodarczych (*Staatssekretariat für Wirtschaft* – SECO) i Federalnym Departamentem Finansów (*Eidgenössisches Finanzdepartement* – EFD) ogólną koncepcję szwajcarskiego wkładu w międzynarodową współpracę na rzecz rozwoju. Ponadto Dyrekcja ta jest odpowiedzialna za pomoc humanitarną Federacji, w tym pomoc w przypadku katastrof za granicą. Kieruje także centrum kompetencyjnym kontaktów i zamówień dla całego Departamentu.

Dyrekcja ds. Europejskich jest stałym centrum kompetencyjnym Federacji w kwestii integracji europejskiej. Realizuje ona w szczególności następujące działania:

- 1) obserwuje i analizuje rozwój integracji europejskiej, przygotowuje decyzje w sprawach integracji europejskiej i instruuje misję Szwajcarii przy Unii Europejskiej;
- 2) przygotowuje umowy z Unią Europejską, negocjuje jej we współpracy z właściwymi organami i koordynuje wdrożenie i dalsze stosowanie umowy;
- 3) obserwuje i analizuje rozwój prawa europejskiego (unijnego);
- 4) koordynuje politykę europejską dla całej administracji federalnej i doradza jej w sprawach integracji europejskiej;
- 5) dostarcza informacji o polityce szwajcarskiej w kwestii integracji europejskiej, integracji europejskiej i prawie unijnym (europejskim).

Dyrekcja ds. Zasobów jest centrum kompetencyjnym i obsługującym EDA w kwestii zasobów. Zabezpiecza wspomniane zasoby, przekazuje adresatom. W tym celu:

- 1) wspiera kierującego EDA w realizacji celów Departamentu przez efektywne wykorzystanie zasobów;
- 2) prowadzi sieć szwajcarskich przedstawicielstw za granicą, która jest dostosowana do potrzeb polityki zagranicznej oraz obywateli szwajcarskich za granicą;
- 3) stwarza warunki dla zorientowanego na wynik i komercyjne operacje gospodarcze kierowane zakładem w szwajcarskich przedstawicielstwach za granicą oraz zapewnia niezbędne instrumenty zarządzania i kontroli;
- 4) wspiera szwajcarskie przedstawicielstwa za granicą w wykonywaniu ich zadań i zapewnia logistyczną i informatyczną komunikację oraz koordynację pomiędzy siecią zewnętrzną i centralą.

W realizacji tych zadań wykonuje czynności, które nie są przekazane innym dyrekcjom:

- zarządza personelem i finansami oraz zapewnia logistykę i usługi telematyczne;
- podejmuje działania dla ochrony i bezpieczeństwa pracowników, mienia i informacji EDA w kraju i za granicą, jak też funkcjonalności administracji w całym Departamencie (zastrzeżone są kompetencje innych departamentów);
- zapewnia orzecznictwo, stosowanie prawa i doradztwo prawne dla EDA (zastrzeżone są kompetencje Dyrekcji Prawa Międzynarodowego i Dyrekcji Rozwoju i Współpracy).

Dyrekcja Konsularna dba o wydajne i przyjazne dla klientów służby konsularne. Dla realizacji tego celu podejmuje następujące działania:

1) tworzy odpowiednie podstawy dla działania służb konsularnych, które obsługują na całym świecie obywateli szwajcarskich za granicą, jak i zagranicznych odbiorców świadczeń;

2) obsługuje wydziały konsularne za granicą w zakresie świadczenia przez nie usług i dostarcza im niezbędnych instrumentów roboczych;

3) służy jako łącznik i centrum informacyjne pomiędzy przedstawicielstwami zagranicznymi i ich partnerami w kraju i za granicą;

4) prowadzi konsularne sprawy ochrony, jak i interesów obywateli za granicą (zastrzeżona jest kompetencja Federalnego Departamentu Sprawiedliwości i Policji w zakresie pomocy zagranicznej i międzynarodowych porwań dzieci);

5) koordynuje i optymalizuje współpracę w zakresie świadczenia usług konsularnych w ramach Departamentu z innymi władzami federalnymi i gremiami kantonalnymi, jak i z międzynarodowymi partnerami innych ministerstw.

Zadaniem szwajcarskich przedstawicielstw za granicą jest reprezentacja interesów Szwajcarii w krajach przyjmujących i przy organizacjach międzynarodowych. Zapewniają one za granicą spójność polityki zagranicznej. Zasadniczo podlegają Dyrekcji Politycznej.

Służby dyplomatyczne i konsularne Konfederacji Szwajcarskiej działają w oparciu o regulamin z dnia 24 listopada 1967 roku³⁸. Zgodnie z jego art. 1 przedstawicielstwami Konfederacji za granicą są misje dyplomatyczne i urzędy konsularne. Misje występują w randze ambasad, a konsulaty dzielą się na konsulaty generalne, konsulaty (zwykłe) i wicekonsulaty. Kierują nimi odpowiednio ambasadorowie lub charge d'affair i konsulowie.

Do zakresu zadań szwajcarskich misji dyplomatycznych za granicą należą:

- 1) ochrona interesów prywatnych obywateli szwajcarskich;

- 2) pomoc w przypadku pozbawienia wolności (m. in. kontakt z władzami państwa przyjmującego, kontakt z zatrzymanym, pomoc prawna);
- 3) inkaso roszczeń, wierzytelności, długów itp.;
- 4) sprawy związane z zastawem (przyjęcie depozytów, spadków, zapisów testamentowych, pieniędzy, papierów wartościowych, dokumentów i innych przedmiotów);
- 5) wydawanie listów żelaznych dla obywateli szwajcarskich (w czasie wojny, zagrożenia wojną, poważnymi niepokojami lub zagrożeniem ich bezpieczeństwa);
- 6) arbitraż w sporach cywilnych i handlowych;
- 7) uwierzytelnianie oficjalnych pieczęci i podpisów;
- 8) certyfikacja prywatnych podpisów obywateli;
- 9) wydawanie potwierdzeń urzędowych;
- 10) wydawanie zaświadczeń według prawa szwajcarskiego;
- 11) prowadzenie rejestru osobowego obywateli szwajcarskich za granicą, którzy przebywają tam dłużej niż 12 miesięcy.

Obecnie Szwajcaria posiada 105 ambasad (37 w Europie³⁹, 28 w Azji⁴⁰, 20 w Afryce⁴¹, 10 w Ameryce Południowej⁴², 8 w Ameryce Północnej i Środkowej⁴³ i po jednej w Australii i Nowej Zelandii)⁴⁴ oraz 11 misji (stałych delegacji) przy organizacjach międzynarodowych⁴⁵.

Podsumowując powyższe rozważania podkreślić należy, że podobnie jak w innych krajach demokratycznych, także i w Szwajcarii, wśród organów prowadzących politykę zagraniczną najważniejszymi są: parlament federalny, rząd federalny i właściwe ministerstwo. Warto również wspomnieć, że polityka zagraniczna jest jedną z konstytucyjnie określonych domen władz federalnych. Tworzące Konfederację Szwajcarską kantony, rezygnując ze swej suwerenności, przekazały władzom federalnym enumeratywnie wymieniony szereg uprawnień, wśród których znalazło się również prowadzenie polityki zagranicznej⁴⁶.

Niniejszy artykuł nie był poświęcony celom polityki zagranicznej Szwajcarii, jednakże warto na koniec wskazać te cele, środki i maksyma tejże polityki.

Maksyma polityki zagranicznej Konfederacji Szwajcarskiej stanowią⁴⁷:

- 1) neutralność (*Neutralität*),
- 2) solidarność (*Solidarität*) – „jest kompensacją negatywnych efektów neutralności. Jest ona zarówno ludzka (z cierpiącymi ludźmi), jak i kooperatywna (przez międzynarodową współpracę z innymi krajami i organizacjami międzynarodowymi)”⁴⁸;
- 3) uniwersalność (*Universalität*) – „Szwajcaria utrzymuje kontakty ze wszystkimi państwami na ziemi, niezależnie od ich rządów lub pozycji we wspólnocie państw”⁴⁹;

4) rozporządzalność (*Disponsibilität*) – to gotowość niesienia pomocy (m.in. mandaty międzynarodowe, wsparcie dla operacji pokojowych, organizacja konferencji)⁵⁰.

Środkiem polityki zagranicznej jest współpraca międzynarodowa (bilateralna lub multilateralna)⁵¹.

Z kolei cele polityki zagranicznej można podzielić na dwie grupy:

1) narodowe – niepodległość (*Unabhängigkeit*);

2) międzynarodowe:

- usuwanie kontrastów socjalnych,
- poszanowanie praw człowieka,
- promocja demokracji,
- zachowanie podstaw życia,
- bezpieczeństwo i pokój,
- wzmocnienie prawa międzynarodowego⁵².

¹ Tłumaczenie polskie – K. Kociubiński, *Systemy polityczne Austrii, Niemiec i Szwajcarii*, Wrocław 2003, s. 263-310.

² Ibidem, s. 85 i 270.

³ Ibidem, s. 85.

⁴ W takich przypadkach kantony w odpowiedni sposób współdziałają w negocjacjach międzynarodowych.

⁵ Funkcja ta łączy się z analogicznym obowiązkiem rządu federalnego „zajmowania się sprawami zagranicznymi” (art. 184 konstytucji federalnej) „z zachowaniem prawa współdziałania Zgromadzenia Federalnego, z czego wynikają zwłaszcza obowiązki szerokiego informowania parlamentu o biegu spraw międzynarodowych”. Zob. P. Sarnecki, *Ustroje konstytucyjne państw współczesnych*, Warszawa 2013, s. 318.

⁶ Bundesgesetz über die Bundesversammlung vom 13. Dezember 2002 (AS **2003** 3543). Skrót „AS” pochodzi od nazwy publikatora: „Amtliche Sammlung des Bundesrechts”.

⁷ Geschäftsreglement des Nationalrates vom 3. Oktober 2003 (AS **2003** 3623).

⁸ Geschäftsreglement des Ständerates vom 20. Juni 2003 (AS **2003** 3645).

⁹ Pozostałe komisje parlamentarne to: Komisja ds. Nauki, Edukacji i Kultury, ds. Zabezpieczenia Społecznego

i Ochrony Zdrowia, ds. Środowiska, Panowania Przestrzennego i Energetyki, Polityki Bezpieczeństwa, ds. Transportu i Telekomunikacji, ds. Gospodarki i Opłat, Polityki Państwa i Pytań Prawnych.

¹⁰ C. Sommaruga (przewodnicząca), R. Büchel (wiceprzewodniczący), A. Aebi, Y. Estermann, J. Fehr, D. Fiala, C. Friedl, F. John-Calame, C. Lüscher, C. Markwalder, C. Mörgeli, T.A. Moser, G. Müller, W. Müller, M. Naef, J. Neiryneck, E. Nussbaumer, R. Quadranti, G. Pfister, M. Reinmann, K. Riklin,

P. Rusconi, E. Schneider-Schneiter, L. Stamm, M. Tornare (stan na 08.06.2015) -

<http://www.parlament.ch/d/organe-mitglieder/kommissionen/Documents/kommissionen-d.pdf>

[dostęp: 13.07.2015].

¹¹ F. Gutzwiller (przewodniczący), C. Levrat (wiceprzewodniczący), D. Berberat,, P. Bischof, I. Bischofberger, R. Eberle, J. Eder, J.-R. Fournier, H. Germann, K. Keller-Sutter, L. Maury Pasquier, L. Recordon, A. Seydoux-Christe (stan na 08.06.2015) – Ibidem.

¹² Zgodnie z art. 15 ust. 3 Regulaminu Rady Narodowej jej członek nie może zasiadać jednocześnie w więcej niż dwóch stałych komisjach.

¹³ Prawo szwajcarskie wymieniając różne funkcje państwowe dokonuje wyraźnego rozróżnienia obu płci: Präsident/Präsidentin, Vizepräsident/Vizepräsidentin, Richter/Richterinnen itd.

¹⁴ [http://www.parlament.ch/D/ORGANE-](http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/KOMMISSIONEN/LEGISLATIVKOMMISSIONEN/KOMMISSIONEN-APK/Seiten/default.aspx)

[MITGLIEDER/KOMMISSIONEN/LEGISLATIVKOMMISSIONEN/KOMMISSIONEN-APK/Seiten/default.aspx](http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/KOMMISSIONEN/LEGISLATIVKOMMISSIONEN/KOMMISSIONEN-APK/Seiten/default.aspx)

[dostęp: 13.07.2015].

¹⁵ [http://www.parlament.ch/d/dokumentation/berichte/berichte-](http://www.parlament.ch/d/dokumentation/berichte/berichte-legislativkommissionen/aussenpolitische-kommission-apk/Seiten/default.aspx)

[legislativkommissionen/aussenpolitische-kommission-apk/Seiten/default.aspx](http://www.parlament.ch/d/dokumentation/berichte/berichte-legislativkommissionen/aussenpolitische-kommission-apk/Seiten/default.aspx) [dostęp: 13.07.2015].

¹⁶ Verordnung der Bundesversammlung über die Pflege der internationalen Beziehungen des Parlamentes vom 28. September 2012 (AS **2012** 5365).

¹⁷ P.F. Veillon (przewodniczący), P. Bieri, I. Cassis, F. Gutzwiller, C. Janiak, M. Kiener Nellen, L. Maier-Schatz, F. Müri, - [http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/](http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/INTERPARLAMENTARISCHE-UNION/Seiten/default.aspx)

[INTERPARLAMENTARISCHE-UNION/Seiten/default.aspx](http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/DEL-ER/Seiten/default.aspx) [dostęp: 13.07.2015].
¹⁸ D. Fiala (przewodnicząca), A. Bugnon, A. Gross, A. Heer, L.M. Pasquier, U. Schwaller – <http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/DEL-ER/Seiten/default.aspx> [dostęp: 13.07.2015].

¹⁹ K. Riklin (przewodnicząca), T. Aeschi, D. Berberat, I. Cassis, K. Graber – <http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/EFTA-EP/Seiten/default.aspx> [dostęp: 13.07.2015].

²⁰ D. Fathi (przewodniczący), D. Berberat, M. Bernasconi, A. Bugnon, C. Levrat, A. Seydoux-Christe – <http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/APF/Seiten/default.aspx> [dostęp: 13.07.2015].

²¹ A. Aebi (przewodniczący), C. Egerszegi-Obrist, I. Glanzmann-Hunkeler, M. Kiener Nellen, A. Kuprecht, F. Lombardi – <http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/APF/Seiten/default.aspx> [dostęp: 13.07.2015].

²² H. Hess (przewodniczący), C. GalladéT. Hurter, A. Kuprecht - <http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/NATO-PV/Seiten/default.aspx> [dostęp: 13.07.2015].

²³ K. Riklin (przewodnicząca), A. Amstutz, M. Chopard-Acklin, R. Eberle, J. Eder, A. Fetz, R. Imoberdorf, M. Naef, M. Reimann, D. Schneeberger - <http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/DEUTSCHER-BUNDESTAG/Seiten/default.aspx> [dostęp: 13.07.2015].

²⁴ A. Seydoux-Christe (przewodnicząca), A. Bugnon, R. Comte, C. Darbellay, D. Fathi, P-A. Fridez, L.M. Pasquier, T. Minder, Y. Nidegger,, M. Tornare – <http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/Franzoesisches-Parlament/Seiten/default.aspx> [dostęp: 13.07.2015].

- ²⁵ A. Marra (przewodniczący), F. Abate, S. Engler, C. Janiak, F. Lombardi, G. Merlini, C. Pardini, L. Quadri, K. Riklin, P. Rusconi – <http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/ITALIENISCHES-PARLAMENT/Seiten/default.aspx> [dostęp: 13.07.2015].
- ²⁶ S. Leutenegger Oberholzer (przewodnicząca), P. Bruderer Wyss, C. Friedl, B. Häberli-Koller, K. Keller-Sutter, A. Kuprecht, L. Meier-Schatz, W. Müller, T. Müller, L. Reimann – <http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/OESTERREICHISCHES-PARLAMENT/Seiten/default.aspx> [dostęp: 13.07.2015].
- ²⁷ S. Leutenegger Oberholzer (przewodnicząca), P. Bruderer Wyss, T. Brunner, R. Büchel, C. Friedl, B. Häberli-Koller, K. Keller-Sutter, A. Kuprecht, L. Meier-Schatz, W. Müller – <http://www.parlament.ch/D/ORGANE-MITGLIEDER/DELEGATIONEN/LANDTAG-LIECHTENSTEIN/Seiten/default.aspx> [dostęp: 13.07.015].
- ²⁸ Art. 166 ust. 2 konstytucji: „Wyraża ono [Zgromadzenie Federalne – przyp. aut] zgodę na umowy międzynarodowe; wyłączone są umowy, dla których zawarcia właściwa jest Rada Federalna, na podstawie ustawy lub umowy międzynarodowej”. Zob. *Konstytucja federalna Konfederacji Szwajcarskiej z dnia 18 kwietnia 1999 r.*, tłumaczenie i wstęp Z. Czeszejko-Sochacki, Warszawa 2000, s. 92.
- ²⁹ Regierungs- und Verwaltungsorganisationsgesetz vom 21. März 1997 (AS **1997** 2022).
- ³⁰ Obecnie: A. Berset, D. Burkhalter, D. Leuthard, U. Maurer, J.N. Schneider-Amman, S. Sommaruga (Prezydent Federalna), E. Widmer-Schlumpf – <https://www.admin.ch/gov/de/start.html> [dostęp 13.07.2015].
- ³¹ S. Sommaruga (2015). Od roku 2000 (pod rządami nowej konstytucji federalnej) urząd ten piastowali: A. Ogi (2000), M. Leuenberger (2001), K. Villiger (2002), P. Couchepin (2003), J. Deiss (2004), S. Schmid (2005), M. Leuenberger (2006), M. Calmy-Rey (2007), P. Couchepin (2008), H.-R. Merz (2009), D. Leuthard (2010), M. Calmy-Rey (2011), E. Widmer-Schlumpf (2012), U. Maurer (2013) i D. Burkhalter (2014) – <https://www.admin.ch/gov/de/start/bundespraesidium/bundespraesidenten-und-schweizer-geschichte/praesidenten-seit-1848-liste.html> [dostęp: 13.07.2015].
- ³² Organisationsverordnung für das Eidgenössische Departament für auswärtige Angelegenheiten vom 20. April 2011 (AS **2011** 1631).
- ³³ Sekretariat Generalny wspomaga Szefa (Szefową) Departamentu w planowaniu, organizowaniu i koordynacji działalności Departamentu.
- ³⁴ Do jego zadań należy m. in. (art. 6 ust. 2 ww. rozporządzenia o organizacji departamentu):
- doradzanie zwierzchnikowi EDA we wszystkich kwestiach polityki zagranicznej;
 - reprezentowanie na zewnątrz (wewnątrz) zwierzchnika EDA (ma wówczas rozległe kompetencje nakazowe wobec Dyrektorów);
 - koordynowanie stosunków z Unią Europejską i realizowanie przynależnych wewnątrz-departamentowych funkcji nadzorczych i koordynacyjnych wobec administracji federalnej.
- ³⁵ Z zastrzeżeniem tych sektorów, w których jednostki administracyjne na gruncie specjalnych regulacji kontaktują się bezpośrednio ze szwajcarskimi przedstawicielstwami za granicą.
- ³⁶ Bundesgesetz vom 19. März 1976 über die internationale Entwicklungszusammenarbeit und humanitäre Hilfe (AS **1977** 1352).

³⁷ Bundesgesetz vom 24. März 2006 über die Zusammenarbeit mit den Staaten Osteuropas (AS **2007** 2387).

³⁸ Reglement des schweizerischen diplomatischen und konsularischen Dienstes vom 24. November 1967 (AS **1967** 1994).

³⁹ Albania, Armenia, Austria, Azerbejdżan, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Cypr, Dania, Finlandia, Francja, Gruzja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Kosowo, Liechtenstein, Luksemburg, Łotwa, Macedonia, Niemcy, Norwegia, Polska, Portugalia, Rosja, Rumunia, Serbia, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Ukraina, Węgry, Wielka Brytania i Włochy.

⁴⁰ Arabia Saudyjska, Bangladesz, Chiny, Filipiny, Indie, Indonezja, Iran, Izrael, Japonia, Jordania, Katar, Kazachstan, Kirgistan, Korea Pd., Kuwejt, Liban, Malezja, Myanmar, Nepal, Pakistan, Singapur, Sri Lanka, Syria, Tajlandia, Turcja, Uzbekistan, Wietnam i Zjednoczone Emiraty Arabskie.

⁴¹ Algieria, Angola, Egipt, Etiopia, Ghana, Kamerun, Kenia, Kongo, Libia, Madagaskar, Maroko, Mozambik, Nigeria, RPA, Senegal, Sudan, Tanzania, Tunezja, Wybrzeże Kości Słoniowej i Zimbabwe.

⁴² Argentyna, Boliwia, Brazylia, Chile, Ekwador, Kolumbia, Paragwaj, Peru, Urugwaj i Wenezuela.

⁴³ Dominikana, Gwatemala, Haiti, Kanada, Kostaryka, Kuba, Meksyk i USA.

⁴⁴ *Verzeichnis der diplomatischen und konsularischen Vertretungen der Schweiz sowie der Kooperationsbüros der Entwicklungszusammenarbeit* - publikacja Federalnego Departamentu Spraw Zagranicznych dostępna online pod adresem:

http://www.eda.ch/etc/medialib/downloads/edazen/rep.Par.0009.File.tmp/BB_2013_11_21_1715.pdf [dostęp: 13.07.2015].

⁴⁵ Misja przy Unii Europejskiej (Bruksela); Stałe Przedstawicielstwo przy Radzie Europy (Strasburg); Stałe Przedstawicielstwo przy Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa, przy Międzynarodowym Funduszu Rozwoju Rolnictwa, jak również przy Światowym Programie Żywnościowym w Rzymie (Wiedeń); Misja Przy Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego (Bruksela); Delegacja przy Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (Paryż); Delegacja przy Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (Wiedeń); Stała Delegacja przy Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury (Paryż); Stała Misja przy Organizacji Narodów Zjednoczonych (Nowy Jork); Stała Misja przy Biurze ONZ i innych organizacji międzynarodowych w Genewie; Stałe Przedstawicielstwo przy ONZ i organizacjach międzynarodowych (Wiedeń) i Stała Misja przy Światowej Organizacji Handlu i Europejskim Stowarzyszeniu Wolnego Handlu (Genewa). Zob. <http://www.eda.ch/eda/de/home/rep/intorg.html> [dostęp: 13.07.2015].

⁴⁶ W artykule pomięto kwestie wpływu kantonów na politykę zagraniczną Szwajcarii.

⁴⁷ S. Moeckli, *Das politische System der Schweiz verstehen. Wie es funktioniert – Wer partizipiert – Was resultiert*. Altstätten 2008, s. 138.

⁴⁸ Ibidem, s. 139.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Ibidem, s. 139-140.

⁵¹ Ibidem, s. 138.

⁵² Ibidem.

Bibliografia

Źródła i literatura

Kociubiński K., *Systemy polityczne Austrii, Niemiec i Szwajcarii*, Wrocław 2003.

Konstytucja federalna Konfederacji Szwajcarskiej z dnia 18 kwietnia 1999r., tłumaczenie i wstęp Z. Czeszejko-Sochacki, Warszawa 2000.

Moeckli S., *Das politische System der Schweiz verstehen. Wie es funktioniert – Wer partizipiert – Was resultiert*. Altstätten 2008.

Sarnecki P., *Ustroje konstytucyjne państw współczesnych*, Warszawa 2013.

Akty prawne

Bundesgesetz über die Bundesversammlung vom 13. Dezember 2002 (AS 2003 3543).

Geschäftsreglement des Nationalrates vom 3. Oktober 2003 (AS **2003** 3623).

Geschäftsreglement des Ständerates vom 20. Juni 2003 (AS **2003** 3645).

Bundesgesetz vom 19. März 1976 über die internationale Entwicklungszusammenarbeit und humanitäre Hilfe (AS **1977** 1352).

Regierungs- und Verwaltungsorganisationsgesetz vom 21. März 1997 (AS **1997** 2022).

Bundesgesetz vom 24. März 2006 über die Zusammenarbeit mit den Staaten Osteuropas (AS **2007** 2387).

Verordnung der Bundesversammlung über die Pflege der internationalen Beziehungen des Parlamentes vom 28. September 2012 (AS **2012** 5365).

Organisationsverordnung für das Eidgenössische Departament für auswärtige Angelegenheiten vom 20. April 2011 (AS **2011** 1631).

Reglement des schweizerischen diplomatischen und konsularischen Dienstes vom 24. November 1967 (AS **1967** 1994).

Internet

<http://www.admin.ch>

<http://www.eda.ch>

<http://www.parlament.ch>

Dr Tadeusz Branecki: doktor nauk prawnych UMCS (2007), obecnie Dziekan Wydziału Administracji, Nauk Społecznych i Nauk o Zdrowiu Studium Generale Sandomiriense Wyższej Szkoły Humanistyczno-Przyrodniczej w Sandomierzu. Zajmuje się badaniami z zakresu historii ustroju i prawa, przede wszystkim szwajcarskiego. E-mail: brantade@o2.pl.

